

N:o 86.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1904 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra majorsbostället 1 mantal Söre n:o 5 i Lits socken af Jämtlands län.

(I. A.)

Under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 26 sistlidne mars har Kungl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 102) föreslagit Riksdagen att medgifva, såväl att — sedan förra majorsbostället 1 mantal Söre n:o 5 i Lits socken af Jämtlands län blifvit i öfverensstämmelse med ett af förste landtmätaren John Tjerneld uppgjortt förslag genom ägostyckning enligt lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 deladt i nio hemmanslotter, betecknade, åtta lotter med litt. A, B, C, D, E, F, G och H, samt den nionde med litt. I¹, I² och I³, med iakttagande därvid att lotterna, utom de dem hvar för sig tilldelade områden, tilläggas för gemensamt behof, dels i enlighet med nämnda förslag, till vägar m. m. ett område med en sammanlagd areal af 5,876 hektar, dels ock de vid år 1903 å hemmanet förrättad arrende- och saluvärdering af vederbörande uppskattningsmän föreslagna vägar — förstnämnda åtta hemmanslotter måtte försäljas sålunda,

att hemmanslotten litt. A, innefattande en areal af 55 hektar 30,8 ar, å offentlig auktion till den högstbjudande försålles under de i kungl. brefvet den 29 maj 1874 omförmälda villkor;

att hemmanslotterna litt. B, C, D, E, F, G och H eller				
Jonstorpet,	innefattande	8 hektar	32,5 ar,	
Dyckerstorpet,	»	8 »	22,7 »,	
Bengtstorpet,	»	8 »	52,4 »,	

Stolttorpet,	innefattande	8	hektar	48,2	ar,
Holmtorpet,	»	8	»	90,9	»,
Olletorpet,	»	8	»	53,7	» och
Dahlgrenstorpet,	»	3	»	36,9	»,

för köpeskillingar af 1,500 kronor för hvart och ett af Jonstorpet, Dyckerstorpet, Bengtstorpet och Olletorpet, 1,600 kronor för Stolttorpet, 1,700 kronor för Holmtorpet och 500 kronor för Dahlgrenstorpet till innehafvarne försåldes under de villkor i öfrigt, som i 6:te momentet af kungl. skrifvelsen till domänstyrelsen angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner den 25 september 1896 omförmäldes

att kronan vid försäljningen af samtliga ofvan berörda hemmansdelar förbehölles rätt till alla å dem befintliga träd af tall och gran, som vid brösthöjd hålla 13 engelska tum och därutöfver i genomskärning; samt

att tiden för tillträdet af de hemmansdelar, som försåldes, bestämdes till den 14 mars 1905,

som ock, att de medel, som genom ifrågavarande försäljningar inflyta, måtte, på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Departementschefen har till ofvanberörda statsrådsprotokoll i förevarande ärende yttrat följande:

»Förre majorsbostället 1 mantal Söre n:o 5 i Lits socken af Jämtlands län är genom domänstyrelsens kontrakt den 29 december 1884 utarrenderadt för tiden intill den 14 mars 1905 mot ett årligt arrende af 760 kronor.

Sedan vid uppskattning, som för förnyad utarrendering från sistnämnda dag af berörda hemman under år 1903 å hemmanet förrättats, fråga väckts om detsammas styckning i syfte att sedermera till enskilde föryttra vissa af de utstyckade lotterna, under det de öfriga skulle till kronopark afsättas, har domänstyrelsen i underdåning skrifvelse den 11 innevarande mars underställt nämnda fråga Kungl. Maj:ts pröfning och därvid öfverlämnat instrument öfver oförmälda uppskattningsförrättning tillika med två kartor, den ena upprättad år 1902 af förste landtmätaren John Tjerneld öfver hemmanets hemskiften och den andra kopia af en år 1848 vid laga skifte i Söre by uppgjord karta, såvidt angår rågångarna kring ifrågavarande hemman tillhörande skogsskifte å Kvarnkälens fyllnadsjord, samt till den förra kartan hörande beskrifning

äfvensom yttrande från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet jämte öfriga till ärendet hörande handlingar.

Af dessa handlingar inhämtas, bland annat,

att hemmanet, som är beläget vid Indalsälfven, å denna sträcka kallad Litälven, intill en öfver älfven nyanlagd bro 23 kilometer från Östersund, består af fyra skiften, benämnda: hemägoskiftet, inägoskiftet söder om Litälven, skogsskiftet öster om Hårkans vattendrag samt ett hemmanet tillhörande skogsskifte å fyllnadsjorden Kvarnkälen, hvilket sistnämnda skifte, beläget på ett afstånd af omkring 12 kilometer från hufvudgården, blifvit enligt domänstyrelsens beslut den 2 februari 1883 afsatt till kronopark;

att hemmanets ägoareal, som utgör 829 hektar 83,86 ar, är mellan nämnda skiften fördelad sålunda:

	Inrösningsjord.						Afrösnings- jord.			Impedi- menter.			Summa.		
	Åker.			Äng och odlingsmark.											
	har	ar	km.	har	ar	km.	har	ar	km.	har	ar	km.	har	ar	km.
1. Hemägoskiftet	16	35	10	8	67	—	233	59	80	5	52	30	264	14	20
2. Inägoskiftet söder om Litälven...	15	28	80	4	77	70	34	12	—	—	96	60	55	15	10
3. Skogsskiftet öster om Hårkan	—	—	—	1	58	74	95	90	32	—	—	—	97	49	6
4. Skogsskiftet å fyllnadsjorden Kvarnkälen.....	—	—	—	57	84	90	355	20	60	—	—	—	413	5	50
Summa	31	63	90	72	88	34	718	82	72	6	48	90	829	83	86

att åkerjorden består dels af sidländ mark, delvis vattensjuk, och dels af stenblandad mylla på kalkstensgrund, den senare i följd af den i stor mängd förekommande stenen svårbrukad;

att endast obetydlig mark förekommer, som är tjänlig till odling;

att betet å skogsmarken är knappt;

att till hemmanet höra åtta torp, däraf sju, benämnda Jonstorpet, Dyckerstorpet, Bengtstorpet, Stolttorpet, Holmtorpet, Olletorpet och Dahlgrenstorpet, belägna å inägoskiftet söder om Litälven, och det åttonde, kalladt Hårkatorpet, vid Hårkanälven å norra delen af hemägoskiftet;

att å dessa torp, för hvilka till hufvudgården utgöres skatt dels i penningar och dagsverken, dels ock i penningar endast, finnas,

å Jonstorpet, som innehafves af Jonas Nilsson, stuga med uthus;

å *Dyckerstorpet*, som innehafves af Petrus Larsson, två boningshus, däraf det ena torparens eget, jämte uthus;

å *Bengtstorpet*, som innehafves af Axel Nilsson, förutom uthus, ett gammalt torparen tillhörigt boningshus, hvarjämte ett nytt sådant vid uppskattningsförrättningen var under uppförande af virke från kronans skog;

å *Stolttorpet*, som innehafves af Lars Ersson, två boningshus, däraf det ena torparen tillhörigt, jämte uthus;

å *Holmtorpet*, som innehafves af Magnus Månsson, boningshus jämte uthus, hvilka hus, delvis uppförda af virke från kronans skog, blifvit af torparen inlösta;

å *Olletorpet*, som innehafves af Per Olofsson, stuga jämte uthus;

å *Dahlgrenstorpet*, som innehafves af Anders Dahlgren, boningshus, tillhörigt torparen; samt

å *Hårkatorpet*, som innehafves af Karl Persson, boningshus och ladugård;

att onera och allmänna besvär för hemmanet, hvilket till den del, som ej är afsatt till kronopark, är taxerad till 22,500 kronor, uppgå till omkring 500 kronor;

att uppskattningsmännen ansett hemmanet lämpa sig för styckning samt tillstyrkt, att sådan ägde rum, och att, jämte det största delen af de till hemmanet hörande skogar borde åt kronan bibehållas, hemmanet i öfrigt försålles;

att uppskattningsmännen såsom skäl för försäljning af den del af hemmanet, som ej toges i anspråk för skogsväsendets räkning, anført, att större jordbruk ej lönade sig i ifrågavarande trakt af länet, där arbetspriserna vore höga och sädesskördarna ej sällan blefve skadade af frost, samt att, då skatter och onera, som årligen stege, nu uppginge till så betydligt belopp, att det blefve svårt att för hemmanet betinga nöjaktigt arrende, hvilket för öfrigt ej kunde sättas högre än till omkring 300 kronor, kronan med all säkerhet komme att erhålla större behållning af hemmanet genom dess försäljning än genom utarrendering däraf;

att uppskattningsmännen ansett hemmanets styckning i lotter böra ske sålunda, att *hemägoskiftet* delades i två lotter, bestående, den ena af hufvudgården med omkring 30 hektar husbehofsskog och den andra af återstoden eller norra delen af skiftet med *Hårkatorpet*, samt *inägoskiftet* i sju lotter till där nu befintliga torp, hvarjämte *skogsskiftet öster om Hårkan* och *skogsskiftet å fyllnadsjorden Kvarnkälen* skulle bilda

hvartdera en lott, alla lotterna med hvar sin anpart i hemmanets mantal; samt

att uppskattningsmännen föreslagit, att hufvudgården med därtill lagd husbehofsskog samt de sju torpen å inägoskiftet borde försäljas, hufvudgården till den högstbjudande och hvar och ett af torpen, efter hembud till innehafvaren, åt denne, samt att den mark, som innefattades i de öfriga lotterna, borde bibehållas i kronans ägo såsom kronopark; hvarjämte uppskattningsmännen ansett, att alla träd å den till kronopark ej föreslagna marken, som hölle 13 engelska tum eller därutöfver vid brösthöjd, skulle utstämplas, innan marken såldes, och för kronans räkning föryttras.

Sedan förste landtmätaren Tjerneld, i enlighet med nämnda grunder, uppgjort förslag till egendomens styckning, därvid för gemensamt behof afsatts från hemägoskiftet 5,098 hektar att användas till kvarn- och sågplats samt vägar och från inägoskiftet 0,778 hektar till vägar, hafva uppskattningsmännen föreslagit, att återstoden skulle mellan de elfva föreslagna lotterna, som blifvit å de vid uppskattningen begagnade kartor utmärkta, fördelas på sätt, som framgår af följande tablå:

Beteckning enligt ägostyckningsförslaget å			Areal enligt förste landtmätarens styckningsförslag.									
			Åker och tomter.		Äng och odlingsmark.		Afrösningsjord.		Impedimenter.		Summa.	
			har	ar	har	ar	har	ar	har	ar	har	ar
	A	hufvudgården, södra delen af hemägoskiftet..	14	65,7	7	22,3	33	03,3	—	39,5	55	30,8
	B	Jonstorpet å inägoskiftet söder om Litälven	1	81,4	1	24,0	5	21,6	—	05,5	8	32,5
	C	Dyckerstorpet å " " " "	2	40,4	—	59,2	5	19,8	—	03,3	8	22,7
	D	Bengtstorpet " " " " "	2	66,6	—	39,0	5	42,1	—	04,7	8	52,4
	E	Stolttorpet " " " " "	2	78,0	—	33,6	5	36,1	—	00,5	8	48,2
	F	Holmtorpet " " " " "	3	08,0	1	12,7	4	65,4	—	04,8	8	90,9
	G	Olletorpet " " " " "	2	53,5	—	89,3	5	10,9	—	—	8	53,7
	H	Dahlgrenstorpet å " " " "	—	00,9	—	19,9	3	16,1	—	—	3	36,9
I s	I 1	kronopark, norra delen af hemägoskiftet.....	1	69,4	1	44,7	200	53,0	—	06,5	203	73,6
	I 2	" skogsskiftet öster om Härkan	—	—	1	58,74	95	90,32	—	—	97	49,06
		" skogsskiftet å fyllnadsjorden Kvarnkälén	—	—	57	84,9	355	20,6	—	—	413	05,5
Summa			31	63,9	72	88,34	718	79,22	—	64,8	823	96,62

Uppskattningsmännen hafva vidare anmärkt, att vid en blifvande ägostyckningsförrättning borde dels väg från Jonstorpet, då sådan ej upptagits i Tjernelds förslag, framdragas från torpets västra gräns med en bredd af 4 meter inpå Holmtorpets ägoområde till en där befinnlig, å 1902 års karta med n:o 609 betecknad väg för att sammanbinda denna med en invid västra gränsen af Jonstorpet å kartan under n:o 647 upptagen väg, dels ock såväl den sålunda utlagda vägen som ock å kartan med n:is 609, 618, 627, 684, 687 och 707 utmärkta vägar för gemensamt behof, utöfver hvad Tjerneld i sådant afseende föreslagit, undantagas.

Vid af jägmästaren M. Stenberg efter förordnande af Kungl. Maj:ts befallningshafvande verkställd värdering å ståndskogen på de till försäljning sålunda föreslagna lotterna, i den mån skogen ej varit att hänföra till sådan skog, som enligt uppskattningsmännens förslag borde för kronans räkning utstämplas och försälgas, har ståndskogen uppskattats till följande belopp:

å litt. A. hufvudgården	till	2,611 kronor 33 öre.
» » B. Jonstorpet	»	350 » — »
» » C. Dyckerstorpet	»	220 » — »
» » D. Bengtstorpet	»	215 » — »
» » E. Stoltstorpet	»	220 » — »
» » F. Holmtorpet	»	185 » 22 »
» » G. Olletorpet	»	150 » 30 »
» » H. Dahlgrenstorpet	»	161 » 05 »

Med ledning af de i uppskattningsinstrumentet intagna arealuppgifter och förenämnda skogsvärden samt med beräkning, att, såsom föreslagits, de gröfre träden för kronans räkning undantoges, äfvensom med hänsyn till jordens beskaffenhet och öfriga förhållanden hafva uppskattningsmännen enats om nedannämnda saluvärden å de till försäljning föreslagna lotterna, nämligen:

Litt. A. hufvudgården	11,000 kronor.
» B. Jonstorpet	1,500 »
» C. Dyckerstorpet	1,500 »
» D. Bengtstorpet	1,500 »
» E. Stoltstorpet	1,600 »
» F. Holmtorpet	1,700 »
» G. Olletorpet	1,500 »
» H. Dahlgrenstorpet	500 »

Summa 20,800 kronor.

Vid insändande till domänstyrelsen af protokollet öfver värderingen med tillhörande handlingar har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan innehafvarne af ofvan uppräknade torp erhållit sådana förelägganden, som omförmålas i 6:te momentet af nådiga skrifvelsen till domänstyrelsen angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner den 25 september 1896, tillika öfverlämnat till Kungl. Maj:ts befallningshafvande från samtliga torpinnehafvarne ingifna, af borgensförbindelser åtföljda skriftliga förklaranden, att de mot köpeskillingar, motsvarande de saluvärden, som enligt uppskattningsinstrumentet åsatts torpen med däri angifna områden, vore villiga tillösa sig hvar och en det torp, han innehade, under förbehåll, att köpeskillingarna finge erläggas under loppet af tio år;

och har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i fråga om uppskattningsmännens förslag till hemmanets disposition förmålt sig icke hafva något att däremot erinra.

Förutom förut åberopade handlingar har Kungl. Maj:ts befallningshafvande jämväl till domänstyrelsen öfverlämnat en till nämnda styrelse ställd, genom domänintendenten i länet med eget yttrande till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifven skrift, däruti arrendatorn af ifrågavarande hemman Magnus Byström, med förmålan att, när han år 1885 öfvertog arrendet, det under hemmanet lydande, ofvan omförmälda torpet Holmtorpet var utan åbo, med anledning hvaraf han antog nuvarande innehafvaren däraf Magnus Månsson till brukare å torpet på obestämd tid mot ett muntligen öfverenskommet brukspris, anhållit, att, enär vid detta förhållande Magnus Månsson ej kunde i likhet med öfrige torparne under hemmanet äga förmånsrätt till torpet vid dess försäljning, utan arrendatorn själf i egentlig mening vore att anse såsom torpare å ifrågavarande lägenhet, öfver hvilken han förfogat allt sedan år 1873, då han från sin företrädare i arrendet öfvertog bruksrätten till hemmanet, domänstyrelsen ville tillstyrka, att vid en blifvande försäljning honom måtte tillerkännas bättre rätt till inköp af torpet än nuvarande brukaren däraf.

Uti det af domänintendenten öfver denna framställning afgifna yttrande har denne, då Magnus Månsson dels inlöst de gamla husen å torpet, dels uppfört ett nytt boningshus och ny ladugård, hvilket dock torde hafva skett till större delen med virke från hemmanets skog, samt han allt sedan år 1876 innehaft torpet mot lika afgäld, som erlades för de med detta jämnställda granntorpen å hemmanet, funnit Magnus Månsson hafva berättigade anspråk att framför någon annan

få inköpa torpet till saluvärdet och därför hemställt, att arrendatorns ansökning måtte af Kungl. Maj:ts befallningshafvande afstyrkas; och har denna myndighet i sin ofvan åberopade skrifvelse förklarat sig icke hafva något att i ifrågavarande afseende tillägga till hvad domänintendenten yttrat.

Af utredning, som på anmodan af domänstyrelsen verkställt af landtmäteristyrelsen, har visat sig, att i afseende å ifrågavarande hemman icke förekommer sådant förhållande, som enligt 2 § 2 momentet af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 utgör hinder för ägostyckning.

För egen del har domänstyrelsen biträdt det af uppskattningsmännen afgifna, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande understödda förslag, att norra delen af hemägoskiftet med en areal af 203,736 hektar och skogsskiftet öster om Härkan, innefattande 97,4906 hektar, skulle, jämte skiftet å fyllnadsjorden Kvarnkälen, i kronans ägo bibehållas såsom kronopark, samt att återstoden af hemmanet skulle försäljas, och har domänstyrelsen jämväl förklarat sig instämma i de skäl, som för den senare åtgärden af uppskattningsmännen anförts.

Mot förslaget i fråga om sättet för försäljningen af de å inägoskiftet belägna torpen har domänstyrelsen anmärkt, att å vissa af dem bostadshusen inginge bland hemmanets laga hus eller vore uppförda af kronan tillhörigt virke, och att således på dessa torp ej läte sig tillämpas stadgandet i det ofvan åberopade momentet af nådiga skrifvelsen den 25 september 1896, men då torpen, såsom fallet visat sig vara å åtskilliga andra kronoegendomar i Jämtland, sannolikt i äldre tider blifvit af första innehafvarne genom eget arbete uppbrutna och bebyggda samt antagligt vore, att hvar och en af dem, som nu innehade torpen, fått, såsom i uppskattningsinstrumentet antecknats om en af dem, vid öfvertagandet af torpet till företrädaren lämna ersättning i någon form, har domänstyrelsen icke funnit ofvan anmärkta förhållande böra lägga hinder i vägen för de nuvarande torparne att, utan täflan med andra, tillösa sig hvar och en det torp, han innehade och brukade, detta så mycket mindre som under samma omständigheter, som nu vore för handen, innehafvare af torplägenheter under andra kronoegendomar i Jämtland, däribland förra militieboställena Ede n:o 1, Åsmundgården och Skogen, om hvilkas disposition förordnats genom nådiga brefven den 20 maj 1896, den 30 april 1897 och den 10 maj 1901, tillåtits att i enlighet med ofvan omförmälda moment i 1896 års nådiga skrifvelse inköpa de af dem bebodda lägenheter.

Under förutsättning att denna mening godkändes, har domän-

styrelsen beträffande lösningsrätten i fråga om Holmtorpet ansett densamma otvifvelaktigt böra tillkomma brukaren däraf Magnus Månsson och ej hemmanets arrendator.

Slutligen har domänstyrelsen meddelat, att styrelsen den 19 sistlidne februari förordnat om utstämpling och försäljning för kronans räkning af alla å de till kronopark ej föreslagna områden befintliga träd af tall eller gran, som hålla vid brösthöjd 13 engelska tum eller därutöver.»

Med tillstyrkande af att Kungl. Maj:t måtte lämna den af hemmanets arrendator Magnus Byström gjorda framställning om bättre rätt för honom till inköp af torpet Holmtorpet framför torpets nuvarande brukare Magnus Månsson utan afseende, hemställde härefter departementschefen om aflåtande af nu ifrågavarande proposition under uttalande tillika, att, under förutsättning af bifall till denna hemställan, departementschefen framdeles ville underställa Kungl. Maj:ts pröfning frågan om dispositionen efter den 14 mars 1905 af den med litt. I₁, I₂ och I₃ betecknade hemmanslotten.

Utskottet hemställer,

att Kungl. Maj:ts förevarande framställning må af
Riksdagen bifallas.

Stockholm den 26 april 1904.

På statsutskottet vägnar:

HUGO TAMM.
